

Pentru o presă națională în Ardeal

Comandor (r) dr.
MARIAN MOȘNEAGU¹

Perioada premergătoare intrării României în Marele Război, participarea armatei române în campanie și etapa imperios necesară de recunoaștere și consolidare a Marii Uniri de la 1 decembrie 1918 a fost amplu reflectată în presa națională și internațională a vremii. Suportul ideologic și justetea acțiunilor întreprinse pe frontul dintre Carpați a necesitat din partea instituțiilor publice abilitate dar și a asociațiilor culturale legitim implicate o amplă campanie mediatică în rândul populației eliberate, conaționații noștri din fostul Imperiu Austro-Ungar fiind supuși unei ofensive mediatice greu de contracarat. În aceste împrejurări, numeroși intelectuali – oameni de cultură, cadre didactice, ziariști, ofițeri de carieră și chiar militari în termen – s-au asociat și solidarizat pentru a genera și cultiva o atitudine civică și o stare de spirit optimistă, înflăcărate de faptele de armă și pildele de eroism ale ostașului român de pe toate fronturile.

Hrană spirituală pentru combatanți

„Viitorul Țării”, organ închinat ostașilor din Carpați pe toată durata războiului sub patronajul generalului Alexandru Averescu, a apărut săptămânal sub direcția literară a unui comitet de redacție, avându-l ca director administrativ pe N. G. Rădulescu-Marador. Redacția și administrația au funcționat la Bacău, str. Centrală nr. 16.

Într-o solicitare adresată comandantului Armatei a II-a, Comitetul de redacție al revistei „Viitorul Țării” preciza: „Sunt câteva luni de când apare la Armata II revista „Viitorul Țării”, pusă sub patronajul domnului general comandant al Armatei II.

Scopul revistei, în principiu, e ca să fie hrană sufletească a luptătorilor cărora e închinată, iar alcătuirea ei astfel întocmită ca să poată fi înțeleasă și deci citită cu drag de soldații din tranșee.

Pentru atingerea acestui scop, este însă necesar ca revista să primească articole chiar de pe front, în care să se povestească episoade, fapte vitejești și să se descrie viața din tranșee, chiar de acei care iau parte la dânsa; este drept că s-a primit, îndeosebi la apariția celor dintâi numere, oareșcare material, dar și acesta venind foarte rar și obținându-se cu greutate. În aceste condițiuni, revista, pe lângă că suferea unele întârzieri în apariție, dar scopul urmărit nu era atins îndeajuns.

Pentru înlăturarea acestor inconveniente, s-a numit un Comitet de redacție și cenzură, însărcinat special cu buna conducere a acestei reviste, de mersul cărei domnul general comandant al Armatei II se interesează în mod deosebit.

Comitetul de redacție face, Domnule Comandant, apel la sentimentele dumneavoastră de bun român și speră în concursul ofițerilor și trupei din acel corp.

Cred că o măsură bună ar fi aceea de a însărcina în corp un ofițer care să se îngrijească de distribuirea revistei la unități și apoi de strângerea materialului scris de ofițeri și trupă; acest material va fi trimis oficial la Armata II, comitetului de redacție al revistei „Viitorul Țării”; este însă necesar ca atât ofițerii cât și trupa să fie îndemnați, pe cât va fi posibil, a scrie pentru revistă.

Comitetul de redacție va aproba și publica, ca încurajare, chiar din scrierile cel mai ușoare, dezbrăcate de orice pretenție literară, urmărind numai ca ele să nu fie în contradicție cu adevărul și să corespundă scopului revistei: **de a fi hrană sufletească pentru luptători**. În aceste scrieri să se povestească, cum s-a spus mai sus, episoade de pe front, fapte vitejești, viața de tranșee etc.

Comitetul de redacție, contând pe sentimentele dumneavoastră bune, așteaptă concursul ofițerilor și trupei din acel corp.¹²

Printr-un Ordin circular, șeful de stat major al Armatei a II-a a transmis subordonaților: „Proprietarul revistei „Viitorul Țării”, în dorința de a sluji interesele armatei, s-a hotărât a închina publicațiunea sa Ostașilor din Carpați, pe tot timpul duratei campaniei.

Domnul General comandant al Armatei, socotind că prin acest organ de publicațiune vor putea fi ținuți la curent ofițerii și gradele inferioare cu ceea ce se petrece pe fronturile aliaților noștri, precum și pe teritoriul nostru scump cotropit de inamic, și, mai cu seamă, găsind că această revistă este un nimerit mijloc pentru menținerea în neștirbire a moralului voinicilor noștri, a binevoit a acorda revistei sus-numite patronajul Domniei Sale.

Pentru ca revista să atingă scopul urmărit, Comandamentul Armatei a alcătuit un Comitet de redacțiune, care ca avea grija apariției la timp a publicațiunii (săptămânal) și a menținerii caracterului ei.

Munca (sic!) Comitetului de redacție putând fi mult ușurată prin concursul tuturor camarazilor, Domnul General, comandant al Armatei invită pe ofițerii și gradele inferioare de pe front, care au obișnuința mânăirii condeiului, să binevoiască a da revistei „Viitorul Țării” tot sprijinul, trimițând Comitetului de redacție, spre publicare, compunerile Domniilor lor, înghebate în momentele de răgaz, îngăduite de greutatea frontului.

Prin această măsură, redactorii revistei ar fi toți camarazii din Armata a 2-a și s-ar asigura astfel revistei un cuprins bogat, variat și interesant.

Această dorință a Domnului General, comandant al Armatei, sunteți rugați a o aduce la cunoștința tuturor, comunicând-o până la comandamentele de companii, escadroane și baterii, inclusiv.¹³

Cu nr. 3357 din 10 octombrie 1917, Serviciul de Stat Major al Armatei a II-a transmitea Biroului Informații: „Cu onoare se face cunoscut că dl general Comandant al Armatei, prin rezoluția pusă pe Referatul maiorului Ciupercă (șeful Biroului Operații - n.n.) privitor la situația revistei „Viitorul Țării”, a ordonat:

1. Menirea revistei rămâne aceeași: a servi drept **hrană spirituală sufletească și recreativă ostașilor din Carpați**. Ea va fi redactată în acest scop, într-un stil popular, scurt și pe înțelesul tuturor.

2. Se instituie un nou Comitet pentru cenzurarea revistei, în cap cu maiorul Popescu Dumitru, președinte. Membrii din comitet vor fi numiți ulterior.

Comitetul de cenzură va cenzura materia publicabilă nu din punctul de vedere academic (sic!), ci din acela al utilității pentru soldați.

Însărcinarea de căpetenie a comitetului va fi însă aceea de a

Ziarul „Viitorul Tării”. Colecția colonel Dan Giju

colabora și de a îndemna pe ofițeri, grade inferioare și chiar oameni de trupă să colaboreze la revistă.

Încercările cele mai naive din punct de vedere literar vor fi bine primite, dacă se va judeca de comitet că pot fi interesante pentru soldatul din tranșee.

Se va deschide o rubrică „Ce se petrece la dușman?”, care urmează a fi redactată de Biroul Informații și în care se vor da în vileag uneltirile sale de corupere și propagandă. Se va căuta prin explicații apropiate minții soldatului și exemple frumoase a înarma soldatul nostru împotriva ispitelor din manifestele mincinoase ale dușmanului.

Rubrica „Cronica militară” va fi redactată de Biroul Operații și va cuprinde rezumatul evenimentelor politice și militare de la număr.¹⁴

Pe 31 decembrie 1917, Comitetul de redacție al revistei „Viitorul Tării” raporta generalului șef de stat major al Armatei a 2-a, sub semnătura maiorului Dumitru Popescu, următoarele: „La începutul lunii decembrie 1917 s-a numit la revista „Viitorul Tării” un Comitet

de redacție, sub președinția subsemnatului și având ca membri pe căpitanul Ivanovici, locotenentul Bădărău și sublocotenentul asimilat Scurtu.

Comitetul a lucrat cu râvnă; fiecare membru era însuși un colaborator; toate articolele au fost văzute și unde a fost cazul, refăcute de comitet; datorită acestei griji, revista a apărut în așa fel ca să constituie pentru soldați hrană sufletească, după cum intenționase domnul general comandant al Armatei a II-a; din informații știu că revista era așteptată pe front și citită cu plăcere; apariția ei a fost în fiecare săptămână.

La început nu am avut să ne plângem întru nimic de dl Rădulescu Marador, directorul administrativ al revistei, deși domnia Sa chiar în prima ședință a ținut să ne prezinte tiparul unui nou ziar care ar fi urmat să înlocuiască „Viitorul Tării”, dacă eventual nu i-ar fi convenit noua directivă.

Am fost însă impresionat de faptul că această revistă nu-și plătea tiparul și cerneala, că era datoare cu plata pentru 6 numere în urmă și că din 8 numere nu plătitese decât 2; mirat de această negli-

jență a domnului Rădulescu, am făcut cercetare și am constatat cu regret că domnia sa la cercetările mele mi-a spus numai neadevăruri, că s-a purtat incorect față de tipograf și că a fost nevoie de intervenția domnului general șef de stat major ca tipograful să fie achitat.

Cu cât lucram mai mult cu domnul Rădulescu, cu atât observam că imediat ce scapă controlului, Domnia sa se dădea la incorectitudini.

Acum câteva zile ne-a prezentat spre publicare trei sonete, toate dedicate, cu aprobarea de publicare dată de însăși persoanele cărora le fuseseră dedicate; i-am atras atenția că acest procedeu nu e corect fiindcă pune comitetul în fața unui fapt împlinit; că sonetele trebuiau întâi citite de comitet, acesta să le coteze publicabile și apoi să ceară persoanelor cărora le dedicase încuviințarea de publicare.

În ziua de 28 decembrie am plecat pe front în chestiuni de serviciu, așa că am lipsit la ședința comitetului din acea zi; în seara precedentă, domnul Rădulescu mi-a prezentat un articol al domniei sale; l-am citi și i-am atras atenția: 1. Că dă pentru același număr al patrulea articol, ceea ce e prea mult; 2. Că articolul nu se poate publica fiindcă nu cuprinde ceea ce ne anunțase că va scrie în acest articol: o simplă înștiințare că revista intră în al șaselea an ei, din contră, în el era un amestec de persoane, care îl făcea cu totul nepublicabil; am apreciat că articolul trebuie refăcut și am scris aceasta chiar pe manuscris. Domnul Rădulescu însă profită de faptul că eu eram dus pe front și nu numai că nu prezintă comitetului manuscrisul, dar îl înșală spunând că eu am aprobat articolul; comitetul e surprins cum de am aprobat acest articol în forma în care e scris, însă din condescendență față de mine, nu obiectează nimic iar domnul Rădulescu îl trimite seara (până a nu mă fi înapoiat eu) la Iași, spre cenzurare.

Pe de altă parte, ca și în alte rânduri, schimbă ordinea articolului hotărâtă de mine, în așa fel ca un articol al domniei sale să fie mai la începutul revistei.

Când azi în comitet i-am reproșat aceste incorectitudini, domnia sa, după ce ne-a ținut cuvântare despre valoarea domniei sale literată, a adăugat, între altele, că „preferă să renunțe la patronajul domnului general Averescu”, că „Domnul general Averescu mai târziu va avea nevoie de această revistă” și altele.

În ceea ce privește cele spuse dumneavoastră cum că n-a luat parte la ședințele comitetului, raportează că a luat parte absolut la toate ședințele.

Am crezut că o datorie a Comitetului să supun cunoștinței dumneavoastră cele de mai sus.⁵

Cât privește activitatea revistei „Viitorul Țării” din perioada 1 octombrie 1917 – 1 aprilie 1918, din Darea de seamă întocmită de căpitanul Dumitru Popescu aflăm: „Revista „Viitorul Țării” apare după începerea războiului sub patronajului domnului general Averescu Alexandru, ca organ închinat luptătorilor din Carpați.

Redactarea ei în scopul de a servi ca revistă de front a fost încredințată unui comitet compus din militari.

Partea administrativă privea pe însuși directorul proprietar al revistei.

Din anumite cauze, comitetele de redacție n-au putut lucra timp îndelungat până ce s-a numit ultimul comitet care a putut lucra timp mai îndelungat.

Acest comitet de redacție era compus din maior Popescu I. Dumitru, ca președinte, administrator căpitan Ivanovici Sofronie, membru, locotenent de rezervă Bădărău Teodor și sublocotenent asimilat Scurtu Ion.

În luna ianuarie 1918, locotenentul de rezervă Bădărău Teodor fiind mutat la Iași, a fost înlocuit cu căpitanul de rezervă Dăscălescu Cristea.

Membrii comitetului de redacție, pe lângă obligația de a cerceta toate articolele care se dau spre publicare din punct de vedere literar, stilistic și ortografic, de a controla exactitatea faptelor descrise, și-au mai impus datoria de a colabora ei înșiși la revistă, după cum se notează mai jos: maiorul Popescu I. Dumitru chestiunile privitoare la situația politică; căpitanul Ivanovici Sofronie, la rubrica „Pentru voinicii noștri de pe front; locotenentul de rezervă Bădărău și apoi căpitanul Dăscălescu la rubrica „Vești de pretutindeni”; sublocotenentul asimilat Scurtu Ion la rubrica de propagandă „Ce se petrece la inamic”.

Grija comitetului a fost ca materia aleasă să constituie hrana sufletească a soldatului și să poată fi înțeleasă de toată lumea de pe front, în respectarea acestei directive s-a dat o deosebită atenție publicațiilor venite de pe front.

Sub îngrijirea acestui comitet au apărut în timp de șase luni 25 numere, în care s-au publicat 372 de articole; din aceste 25 de numere s-au trimis pe front 80.265 exemplare.

Sunt încredințat că această revistă a fost oamenilor de pe front de un real folos și a contribuit să influențeze în bine atât sufletul cât și educația ostășească a luptătorilor.

Starea de lucruri actuală impune dizolvarea Comitetului prin faptul răspândirii membrilor lui; așa că cu apariția nr. 14 activitatea actualului comitet la această revistă încetează.

Sunt dator, Domnule General, ca în numele Comitetului să vă exprim gratitudinea pentru ocrotirea pe care ați binevoit să dați acestei reviste iar în calitate de președinte al Comitetului sunt dator față de dumneavoastră să exprim mulțumirile mele membrilor din acest comitet pentru sprijinul și concursul pe care mi l-au dat în conducerea revistei din punct de vedere al redacției și această datorie mă obligă să supun atenției dumneavoastră ca să binevoiți a aprecia de nu este cazul ca această muncă să fie recompensată prin acordarea unei distincții."⁶.

O sinteză temeinic documentată și neobișnuită, cea mai pertinentă de până acum ne oferă colonelul Dan Gâju, reputat jurnalist și publicist militar: „În format 24×32 cm, cu 8 pagini, **Viitorul țării** era tipărită pe hârtie cretată în anii de pace, pe hârtie de cea mai proastă calitate în anii războiului, cu copertă color din mai-iunie 1915, pentru scurtă perioadă (o alegorie cu trimitere la formarea poporului român, opera pictorului **Giovanni Bonardi**, a cărei legendă este explicată pe coperta doi a numărului dublu 5-6/mai-iunie 1915, când revista devine enciclopedică).

Numărul 2/februarie 1916 este dedicat reginei **Elisabeta**, alias scriitoarea Carmen Sylva (n. 1843), recent dipărută, în dimineața zilei lui 18 februarie 1916. Dar, de acum, revista era proprietatea poetului și publicistului **Nicolae Rădulescu-Marador**, cel care va duce proiectul lui **Carol Scrob** mai departe (deși nu chiar de prima dată va recunoaște întâietatea acestuia).

În orice caz, **Viitorul țării** avea să fie „singura publicație literară românească” apărută pe întreg parcursul războiului, inclusiv în perioada refugiului din Moldova (1917-1918), când va ieși ca *organ închinat ostașilor „din Carpați”*, avizat de Marele Cartier General, cu colaborarea a o serie de ofițeri – și chiar militari în termen, precum caporalul **Costică Ghenoiu**, din Brigada 6 Infanterie (articolul *Trădătorul* din nr. 11-22/septembrie-decembrie 1917, pagina 21) –, „patronată” fiind atunci de însuși generalul **Alexandru Averescu**, comandantul Armatei a II-a.

Și va fi, prin urmare, datorită acestui ultim aspect, singura noastră publicație militară care a ieșit din prima și până în ultima zi a războiului, pe când toate celelalte, fără excepție, au apărut episodic,

Nicolae Rădulescu-Marador

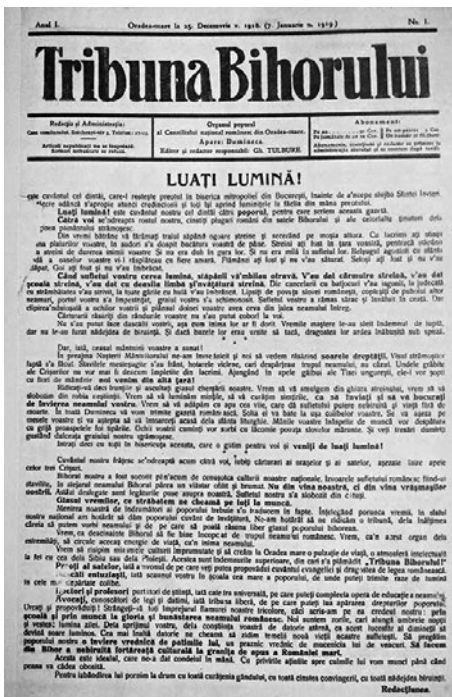
după cum vom vedea, majoritatea nedeșăind cinci-șase ediții, în vreme ce mult citatul cotidian **România** avea să iasă la rampă abia în a doua etapă (fază) a conflagrației, la Iași, când armata română, cu ajutorul mult așteptat al francezilor, intrase în refacere."⁷.

„Tribuna”, prima goarnă a redeșeptării naționale

„Tribuna Bihorului”, lansată în premieră, pe 25 decembrie 1918, în 5.000 de exemplare, apărea săptămânal, duminica, redactor responsabil fiind Gheorghe Tulbure. În anii 1921-1922, a devenit cotidian, cu numele schimbat în „Tribuna”, în patru pagini, uneori cu un supliment literar.

Cu nr. 12223 din 23 iulie 1920, la Cabinetul ministrului de Război, generalul I. Rășcanu era înregistrată următoarea cerere înaintată în ziua precedentă de Gheorghe Tulbure, deputat, inspector școlar și director al ziarului „Tribuna” din Oradea Mare: „Conform îndrumării dumneavoastră în chestiunea susținerii din partea Ministerului de Război a unei reviste populare de propagandă culturală și națională în județul Bihor și împrejurimile de la frontiera apuseană a țării întregite, am onoare a vă prezenta acest scurt Memoriu:

Grație împrejurimilor excepțional de vitrege din trecut, județul Bihor este, sub raportul cultural, unul din cele mai neglijate. Grație unei administrații ungurești, pe cât de barbare pe atât de lipsită de orice înțelegere și bunăvoință pentru nevoile sufletești ale populațiunii românești de la sate, Bihorul a fost condamnat a rămâne terenul cel mai mănios pentru buruiana ignoranței și a analfabetismului la sate, a înștrăinării de neam și a lipsei de conștiință națională la orașe.

și săracă cu caracter românesc, în orașelul Beiuș. În Oradea Mare, centrul județului, un oraș bogat și înfloritor cu peste 100.000 de locuitori, nu avem încă nici tipografie, nici librărie românească iar față de cele șase jurnale cotidiene și alte două reviste literare ungurești, avem un singur ziar românesc, „Tribuna”, sub direcția subsemnatului.

Răsărită din valurile de revoluție politice de la 1918, „Tribuna” a fost primul ziar de propagandă românească în Bihor, a fost prima goarnă de redeșteptare, care a vestit populațiunii românești ceasul dezrobirii sale politice și alipirii sale pe vecie la sânul Țării Românești.

În acest scurt timp însă dictatura bolșevistă, ale cărei atrocități le înfierăm în ziar, – frontul armatei române era încă abia la Cuceia Zam – mi-a sistat ziarul iar pe noi, conducătorii intelectuali români din Oradea Mare ne-a condamnat la moarte. După câteva săptămâni de groază și teroare, la 28 aprilie 1919, „Tribuna” a reapărut, aducând omagii și salutând cu entuziasm intrarea triumfală a armatei românești în Oradea Mare.

De atunci până astăzi susțin și redactez acest organ popular, luptând cu toate lipsurile și mizeriile legate fatale editarea unui ziar în aceste vremuri de haos și scumpete enormă.

Paginile „Tribunei” sunt o adevărată cronică a Bihorului în aceste vremuri istorice, o adevărată oglindă a frământărilor lui de emancipare culturală și politică. Astăzi, organul meu săptămânal, cunoscut și îndrăgit în toate colțurile pe unde a pătruns, este singura făclie chemată să risipească întinericul în conștiința maselor populare.

Idealul meu a fost, din capul locului, nu atât un ziar eminent politic, cu colorit de partid, cât mai ales un ziar de propagandă culturală care să ducă lumină la sate. Satul! – acesta este terenul înșoțat care așteaptă îndrumare și hrană sufletească. Orice muncă chemată să stea în serviciul luminării satelor din Bihor este o operă culturală pozitivă. Orice sacrificiu, care se aduce pentru opera aceasta este bine plasat și binecuvântat, oricare ar fi originea și mărimea lui.

Dacă județele de la frontiera Ungariei, sub raportul apărării naționale, sunt cu drept cuvânt considerate și astăzi ca o zonă militară, atunci este evident și ușor de înțeles că această zonă militară o putem fortifica înlăuntrul numai prin o vie și continuă propagandă culturală românească. Spiritul culturii maghiare în Oradea Mare predomină și va mai stăpâni încă multă vreme.

Gândul de revanșă în populația străină, atât de bine alimentat până acum, va fi menținut desigur și pe viitor, prin comploturi și manifeste venite peste graniță din Ungaria. Ziaristica ungurească din Oradea Mare va fi pururea informată și sprijinită de la Budapesta, cu orice mijloace.

Acestei propagande oculte sau fățișe, alimentate din capitala Ungariei, avem datoria să-i opunem o contrapropagandă, care să fie cârmuită și alimentată sistematic și conștient din capitala Țării Românești.

Între cei dintâi care și-au dat seama de problema aceasta și au accentuat de la început nevoia de a susține în Oradea Mare un organ de propagandă națională, a fost dl. General Moșoiu și împreună cu dânsul toate căpeteniile oștirii de la frontieră, cu care mă aflu în strânse relațiuni.

Cu vie satisfacție am constatat – de ceea ce, de altfel, nici nu mă îndoiam – că dumneavoastră, Domnule Ministru, sunteți tot atât de adânc pătruns de importanța acestei probleme, pentru realizarea căreia sunteți gata a aduce toate jertfele pe care le cere interesul țării, pe care cu atâta dragoste și înțelegere o serviți.

În scopul acestei propagande am onoarea a vă oferi deci coloanele ziarului meu „Tribuna”, care deocamdată apare pe patru pagini, odată pe săptămână, având 2500 de cititori.

Cât privește execuția tehnică a afacerii și mai ales subvenționarea acestui organ de propagandă din partea Ministerului de Război, potrivit dorinței dumneavoastră, am onoarea a vă face următoarele propuneri:

Ziarul „Tribuna” se va preschimba în revistă săptămânală de propaganda culturală, redactată exclusiv la înțelesul și pentru trebuințele poporului de la sate. Politica de partid va fi eliminată cu desăvârșire, dându-se cititorilor numai informații generale și obiective din viața politică, proprii a-i îndruma și întări conștiința națională.

La formatul actual să se adauge un supliment de două pagini, eventual se poate preface în format de ¼, având în total 12 pagini

Revista să apară o dată la săptămână, duminica, singura zi în care țăranul o poate dedica cititului.

Tirajul revistei să se urce deocamdată la 4000 de exemplare, din care 1500 să se împartă gratuit în comunele unde încă nu a pătruns ziar românesc, până când poporul, îndrăgind revista, va începe s-o aboneze.

Abonamentul să nu coste mai mult cu ½ - ¼ din costul ei (cam 30 lei la an), dat fiind că țăranul este sărac și pentru gazete nu jertfește sumă mare.

Spesele de tipar și de expediție ale unui număr în condițiunile de mai sus și în 4000 de exemplare costă astăzi aproximativ suma de 3000 - 3500 lei; patru numere la lună - 12000 lei.

Spesele de redactare și administrație, în cele mai modeste condițiuni, reclamă aproximativ 3000 lei lunar.

Revista, pe lângă aportul ei actual, ca să poată apare în formatul și condițiunile absolut indispensabile înșirate mai sus, ar avea trebuință de o subvenție permanentă, care ar da suma de 10000 lei lunar.

Subvenția aceasta ar urma să se acorde cel puțin pe durata unui an, fie în rate lunare sau semestriale, până când revista va putea să ajungă la un număr de cititori permanenți, ale căror abonamente să-i asigure existența.

Existența revistei „Tribuna”, pe lângă subvenția de mai sus, ar fi să se asigure prin acordarea în mod gratuit a unui vagon de hârtie. În scopul acesta, sunt sigur că dacă dumneavoastră, Domnule Ministru, a-ți interveni pe cale oficială la dl. I. N. Atanasiu, actualul subsecretar de stat de la Departamentul Refacerii și Aproximării (str. Cantacuzino 60), ați obține această cantitate de hârtie pentru revista de propagandă, a cărei ajutorare cu atâta minuțiozitate ați binevoit a o îmbrățișa. Acordarea în mod gratuit a unui vagon, sau cel

puțin a unei jumătăți de vagon de hârtie, ar constitui cea mai reală subvenție și cea mai sigură bază pentru existența gazetei proiectată.

Domnule Ministru, pentru mine personal nu cer nimic! Tot ceea ce cer este pentru poporul român din Bihor, în serviciul culturii căruia muncesc de 10 ani cu cinste și devotament. Subvenția în bani, oricâtă ar fi, pe care veți decide să mi-o acordați în scopul indicat, vă propun să o puneți la dispoziția dlui general Moșoiu sau a altei autorități militare ori civile ce veți desemna, ca intermediatoare. Din parte-mi, mă oblig a-mi face socoteala de fiecare ban ce voi fi primit în acest scop.

Convins că aceste propuneri - pe care în caz de lipsă sunt gata a le completa și explica mai îndeaproape - vor afla la dumneavoastră aprecierea justă a spiritului luminos și iubitor de neam, vă rog să primiți, Domnule Ministru, asigurarea adâncului meu respect.”⁸.

La rândul său, generalul de divizie Traian Moșoiu, comandantul Corpului Vânătorilor, înainta un alt Memoriu pentru înființarea unui ziar de propagandă la Comandamentul Corpului Vânătorilor în Oradea Mare: „Este îndeobște cunoscută sforțarea uriașă ce-au făcut guvernele ungurești pentru maghiarizarea regiunii ce formează azi zona Corpului de Vânători - județele Bihor, Satu Mare și Arad, pe tot timpul stăpânirii lor.

O adevărată luptă îndârjită de exterminare a fost inaugurată în scopul de a distruge și anihila orice conștiință sau cultură românească, mai ales în masele poporului românesc, care cu puterea de viață specifică poporului nostru, se întindea până la câțiva kilometri Est de Debretzin, Püspök Ladany și gurile Mureșului.

Consecințele dureroase pentru noi a acestei acțiuni de desnaționalizare au fost foarte rodnice pentru unguri, căci, pe de o parte, elementele inteligente au fost cu totul înstrăinate, iar masa poporului, țărani, lăsați în cea mai neagră mizerie și lipsă de cultură, au fost siliți să-și piardă conștiința națională, limba iar alții să emigreze, mai ales în America.

Cel mai eficace mijloc întrebuițat de adversarii noștri, pentru propagandă, a fost PRESA.

Pentru a se putea face o idee de acțiunea criminală, de modul cum ungurii au întrebuițat presa, este suficientă constatarea că aproape toate jurnalele ungurești erau răspândite în toate satele în mod gratuit, în scopul de a răspândi gustul de citit în limba maghiară printre locuitorii români.

Actualele, ungurii uzează de aceeași presă pentru a ține printru conaționalii lor treaz sentimentul național. Astfel, numai în Oradea Mare apar 7 ziare cotidiene ungurești în cele mai bune condițiuni tehnice; aceste ziare, în majoritate, sunt citite de publicul românesc și răspândite și pe la sate între țărani.

Având în vedere că în urma propagandei dușmane care continuă și azi spiritul național aici, la marginile etnice ale poporului românesc, nu numai că este foarte scăzut, dar dacă nu se vor lua din vreme măsuri pentru redeşeptarea acestui spirit, scăpându-l de sub influența și teroarea propagandei dușmane, dușmanii noștri vor reuși a-și ajunge scopul urmărit.

Comandamentul Corpului Vânătorilor propune scoaterea unui ziar de propagandă românesc în Oradea Mare.

Aceasta se impune cu atât mai mult cu cât în toate cele trei județe care formează Zona Corpului de Vânători, ziarele românești lipsesc cu desăvârșire, apar în diferite centre din zonă trei ziare locale cu un tiraj foarte redus și săptămânal, care ziare de partid nu fac altceva decât își susțin interesele patronilor lor (sic!).

Ziarul de propagandă al Comandamentului va apărea de trei ori pe săptămână și dacă se va putea chiar zilnic. El va fi organul de propagandă săptămânal pentru populația întregii zone a Comandamentului.

Pentru ca acest ziar să satisfacă scopurile pentru care se înființează, adică de a anihila propaganda dușmană, de a trezi spiritul național în popor și de a desobișnui lumea românească să citească ziare ungurești, este absolută nevoie să îndeplinească următoarele condițiuni:

Să apară în condițiuni tehnice superioare ziarelor ungurești;

Să fie vândut cel puțin cu jumătate de preț mai ieftin decât jurnalele ungurești;

Tirajul să fie cât mai mare pentru a putea fi răspândit în toate satele din zonă și apropierea frontierei, caresunt înveninate zilnic de manifestele tendențioase ungurești;

Ziarul se va împărți corpurilor de trupă și comandamentelor în mod gratuit, prin aceasta prevenind și făcând față oricărei încercări a agenților dușmani de a introduce între soldații noștri idei anarhice și bolșevice.

Ca toate aceste condițiuni să poată fi satisfăcute, cu onoare vă rugăm să binvoiți a aproba înființarea ziarului, un fond de 100000 lei și cel puțin un vagon de hârtie, după cum se arată în alăturatul deviz.

Având în vedere înaltul scop național și de propagandă românească, precum și necesitatea înființării acestui ziar în Zona Corpului Vânători, cu onoare vă rog să binevoiți a aproba apariția ziarului în

condițiunile mai sus arătate, punând la dispoziția Comandamentului suma de 100000 lei și a unui vagon de hârtie."⁹

Prin intermediul „Tribunei”, „etnicii români au putut afla principiile de organizare a statului român, votate la Alba Iulia, dezbaterile privind reforma agrară și introducerea votului universal. Ziarul avea un articol de fond, o rubrică de știri din țară și din lume, precum și știri locale, între acestea fiind incluse poezii, schițe și portrete ale unor personalități istorice și culturale.”¹⁰

FOR A NATIONAL PRESS IN ARDEAL

During the First World War, the Romanian authorities and the Army supported and broadcast among the troops and the border guards of the territories recently liberated from the slavery of the Austro-Hungarian Empire a series of publications printed in Romanian. Through these – Romania, Viitorul Țării, Tribuna and others – there were motivated the fighting actions and made known the deeds of the Romanian soldiers, as well as the need to defend and consolidate the act of the Great Union on 1 December 1918.

Keywords: Romanian Army, First World War, national unity, print media, propaganda campaigns

NOTE

1 Centrul de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României „General Paul Teodorescu”.

2 Arhivele Militare Naționale Române (în continuare se va cita A.M.N.R.), Fond Marele Cartier General, dosar nr.crt. 1104, f. 4.

3 Ibidem, f. 5.

4 Ibidem, f. 13.

5 Ibidem, ff. 16 – 17.

6 Ibidem, f. 23.

7 Dan Giju, „Istoria presei militare de la Cezar la Ceaușescu. Armata. Presa scrisă”, vol. I, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2012, pp. 281 – 282.

8 A.M.N.R., Fond Cabinetul Ministrului, dosar nr.crt. 413/1920, ff. 208 – 210.

9 Ibidem, dosar nr. 413/1920, ff. 262 – 265.

10 Cristian Culicium, „Unirea prin cultură: Perioada interbelică a marcat în Bihor creșterea puternică a activității unor asociații culturale românești”, în „eBihoreanul” din 18 octombrie 2018.